

Därför måste vi satsa på yrkesutbildning

I dag har vi en hög arbetslöshet i Sverige, närmare 450 000 personer är utan jobb och coronapandemin har snabbat på strukturomvandlingen. Flera branscher har också fått stora problem till följd av pandemin, som till exempel restauranger, butiker och hotell. Många ungdomar får dessutom sitt första jobb i dessa sektorer, som restaurangbiträde, försäljare och receptionist.

Samtidigt som arbetslösheten är hög finns det många lediga jobb. Det bottenar i att den svenska arbetsmarknaden har ett omfattande matchningsproblem, där många företag skriker efter rätt utbildad arbetskraft utan att hitta den.

Tillgång på personal med rätt kompetens är en förutsättning för att svenska företag ska kunna utvecklas och vara konkurrenskraftiga. Företagen är i behov av många olika typer av kunskaper på olika nivåer, men kompetens motsvarande gymnasial yrkesutbildning är enligt Svenskt Näringslivs rekryteringsenkät den mest efterfrågade. Företagen upplever dock att det är svårt att hitta rätt kompetens. Mer arbete behöver göras för att utveckla gymnasieskolans yrkesprogram och den yrkesinriktade vuxenutbildningen. Att det finns tillgång till attraktiv yrkesutbildning av hög kvalitet är viktigt både för individer och företag. Enligt SCBs prognoser kommer det saknas 290 000 yrkesutbildade till 2035.

- För att möta arbetsmarknadens behov behöver andelen som tar examen från yrkesprogrammen öka från 30 till 40 procent.
- Arbetsmarknadens involvering för innehåll och kvalitetssäkring av yrkesutbildningarna behöver öka.
- Tillgången till en högkvalitativ yrkesutbildning för både unga och vuxna i hela landet behöver säkras.

POSTADRESS 105 53 Stockholm
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28
E-POST info@lo.se HEMSIDA www.lo.se
FAKTURAADRESS Fack 55801526, R 855, 106 37 Stockholm
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769
BANKGIRO 368-4834

Landsorganisationen i Sverige

LO och Svenskt Näringsliv har följande förslag för att komma tillrätta med ovan nämnda problem:

Yrkesprogrammen måste dimensioneras rätt i hela landet

Efterfrågan på arbetskraft och kompetens varierar i olika delar av landet beroende på det lokala näringslivets branschstruktur och kompetenskrav. För att få en välfungerande blandning av olika gymnasieutbildningar och inriktningar krävs kontinuerliga analyser av arbetsmarknadens efterfrågan på kort och lång sikt fördelat på olika yrkeskategorier utifrån både ett regionalt och ett nationellt perspektiv. I dagsläget sker sådan planering i begränsad utsträckning utifrån arbetsmarknadens behov.

Många gånger saknas utbildningsplatser inom rimligt pendlingsavstånd för elever på yrkesprogrammen och det krävs en väsentlig bättre samordning mellan huvudmän för att säkerställa att utbudet matchar arbetsmarknadens behov. För att säkerställa elevernas tillgång till ett allsidigt utbud av utbildningsplatser behöver också den pågående försöksverksamheten med branschskolor förbättras och växlas upp.

Vi vill:

- att det ska genomföras regelbundna analyser av arbetsmarknadens behov, på kort och långa sikt, ur ett regionalt och nationellt perspektiv
- att dimensioneringen av gymnasial yrkesutbildning bland annat vilar på dessa analyser
- att den pågående försöksverksamheten med branschskolor utvärderas, förbättras och växlas upp.

Vuxenutbildningen måste matcha arbetsmarknadsbehovet

Vuxenutbildningen är av stor vikt för både individen och för företagen. För individen innebär det en möjlighet till utveckling i arbetslivet eller möjlighet till yrkesväxling.

Antalet elever på den kommunala yrkesutbildningen för vuxna är dock lågt i förhållande till arbetsmarknadens behov, och fördelningen av utbildningsplatser förefaller dessutom inte matcha varken sysselsättningsfördelningen mellan olika befintliga branscher eller motsvara arbetsgivarnas framtida behov av kompetens inom dessa. Det är avgörande att platserna inom den yrkesinriktade vuxenutbildningen blir fler och att de alltid innehåller arbetsplatsförlagt lärande.

Det behöver också finnas goda och effektiva förutsättningar för individer att studera återkommande genom hela yrkeslivet i syfte att stärka sin ställning på arbetsmarknaden och möta kompetenskraven. Det behöver skapas fler vägar till rätt vuxenutbildning och ekonomiska förutsättningar för individen att studera till av arbetsmarknaden efterfrågade yrkesutbildningar.

Vi vill:

- att antalet platser inom yrkesutbildningen ökar och att ökningen matchar arbetsmarknadsbehovet
- att yrkesutbildningarna alltid innehåller arbetsplatsförlagt lärande och möjligheten att validera relevant befintlig kompetens
- att det finns ett studiemedelssystem som möjliggör studier för vuxna för att stärka deras ställning på arbetsmarknaden.

Inför nationella och regionala branschråd

Arbetslivets involvering i yrkesutbildningen måste öka. Dimensioneringen av yrkesutbildningen behöver i högre grad än i dag utgå från arbetsmarknadens behov. Branscherna behöver också få ökat inflytande när det gäller frågor som utbildningarnas innehåll och i högre grad bli delaktiga i kvalitetssäkringen av yrkesutbildningen. Både ur ett europeiskt och nordiskt perspektiv har branscherna i Sverige ett lågt inflytande över yrkesutbildningen.

För att öka inflytandet för arbetsmarknadens parter behöver det inrättas både nationella och regionala branschråd som kan vara delaktiga i att ta fram behovsanalyser, ha avgörande inflytande över utbildningarnas innehåll och vara delaktiga i kvalitetssäkringen av utbildningarna.

Vi vill:

- att det inrättas nationella och regionala branschråd, där de nationella har olika branschriktningar.

Återinför högskolebehörigheten på alla program

Attraktionskraften för våra yrkesutbildningar måste öka. I dag anser många elever att yrkesprogrammen ger färre valmöjligheter efter gymnasiet än högskoleförberedande program. Yrkesprogrammen upplevs också som betydligt smalare än de högskoleförberedande. Samtidigt vet många att ett yrkesprogram ofta leder till jobb efter examen. Det handlar alltså inte bara om att det är mer information som behövs, utan att det krävs reformer för att öka yrkesutbildningarnas attraktionskraft.

Ett sätt att öka intresset för yrkesprogrammen är att återinföra högskolebehörigheten. När behörigheten togs bort från yrkesprogrammen minskade antalet sökande. Enligt statistik från Skolverket sökte 41 procent av dem som var behöriga att gå ett nationellt program ett yrkesprogram år 2011, jämfört med 36 procent nio år senare. Om högskolebehörigheten återinförs kommer det också att vara lättare för eleverna att yrkesväxla längre fram i livet.

Vi vill:

- att den grundläggande högskolebehörigheten återinförs på yrkesprogrammen, däremot ska eleverna ha möjlighet att välja bort den eller byta ut den mot fler yrkeskurser.

Studie- och yrkesvägledningen behöver stärkas

Ungefär nio av tio unga är intresserade av framtidens arbetsmarknad, och andelen som anpassar sina gymnasieval efter densamma ökar också generellt. Men det är inte säkert att eleverna har tillräckliga kunskaper för att göra välgrundade val. Nästan en tredjedel av eleverna i årskurs 9 uppger att de inte fått tillräcklig information om yrkesprogrammen. 4 av 10 elever på högskoleförberedande program studerar inte heller vidare på universitet och högskola. Att öka elevernas kunskaper om arbetsmarknaden och deras valkompetens framstår som viktigt för att stärka yrkesprogrammets attraktivitet, och inte minst fyller studie- och yrkesvägledningen en viktig funktion i denna process. En stärkt studie- och yrkesvägledning skulle också ha betydelse för att motivera eleven att söka sig till ett bristyrke samt motverka problematiken med könsstereotypa utbildningsval.

Vi vill:

- att studie- och yrkesvägledare ska finnas tillgängliga i högstadiet, genom hela gymnasiet och under vuxenutbildningen
- att man ska ha rätt till och att det ska vara lätt att få tillgång till studie- och yrkesvägledning när man är mitt i livet och vill/måste yrkesväxla.

Fler elever måste ta examen från yrkesprogrammen

Drygt 70 procent av eleverna på yrkesprogrammen tar examen efter tre år. Men det finns stora skillnader både mellan programmen och över landet. Att fler elever tar gymnasieexamen är viktigt för att de snabbt ska komma i jobb, men även för att företagen ska hitta rätt kompetens. En gymnasieexamen är grundläggande för att få sitt första jobb, men även för att kunna byta jobb i framtiden. Frågan är varför så många elever på yrkesprogrammen lämnar skolan utan en examen och vad som behövs för att fler ska klara utbildningen. Nyligen tillsatte regeringen en utredning som bland annat ska se över hur fler elever ska kunna nå målen med sin gymnasieutbildning. Katrin Stjernfeldt Jammeh är särskild utredare och uppdraget ska redovisas i mars 2022. Det är en viktig utredning och vi ser fram emot förslagen.

För att resultaten ska förbättras behöver utbildningarnas kvalitet öka. Skolinspektionen behöver bli bättre på att inspektera yrkesutbildningar och ta hjälp av branscherna för att utveckla effektiva metoder för kvalitetsutveckling. Fler lärdomar behöver dras av olika branschers collegekoncept och fungerande koncept behöver ges möjlighet att skalas upp. Det behövs också en översyn av elevernas tidsanvändning i skolan och det arbetsplatsförlagda lärandet behöver utvecklas. Det är också viktigt att eleverna får ett bra bemötande under praktiken och att handledarna vet hur de ska vägleda eleverna.

Vi vill:

- att ytterligare åtgärder sätts in för att fler elever ska ta examen från yrkesprogrammen
- att kvaliteten på yrkesutbildningarna ska öka, bland annat genom att branscherna och Skolinspektionen tar fram effektiva metoder för kvalitetsutveckling
- att lärdomar dras av branschernas collegekoncept för att kunna skala upp utbildningar som fungerar bra
- att det arbetsplatsförlagda lärandet utvecklas och att handledarna får de verktyg som krävs.